

generageny and intra-generageny are introduced in order to contribute to understanding and illuminating the interplay between the macro and micro aspects of children's everyday lives. The first concept refers to relationships between children and adults, while the latter looks at relationships between children. This acknowledges the need to move beyond the simplistic adult-child binary and suggests that continuity and change occur across and within these relationships. More precisely, inter-generageny refers to existing hierarchal, structural relationships between adults and children and thus sheds light on the macro framework within which children's agency is expressed and practised. The term outlines the fact that adults and children do not live in separate worlds, rather they share the same world from different locations, based largely on generation. This means that boundaries do exist between adulthood and childhood but they are not fixed and immutable but porous, fluid and constantly shifting and changing. The concept of intra-generageny suggests that children do not simply internalise adult society but actively select, dilute, contest and challenge aspects of the adult world through creating their own peer cultures. Thus, the concept highlights the heterogeneity of children's everyday lives within the structural location of childhood. Although these arguments are not new, generageny and its forms of inter-generageny and intra-generageny provide potentially useful tools to enable childhood researchers to more effectively understand and illuminate the complexity of children's relationships with adults and with each other. The book emphasises the importance of generation in understanding the relationship between structure and agency and of accounting for the commonality and diversity of children and childhood.

The concluding Chapter 7 brings together the basic themes of the book throughout the chapters, reminding the reader of the main arguments presented. The most significant aspect of the "new paradigm" in the studies of children and childhood outlined in the book, is viewing children as social actors. The traditional relationship between structure and agency is reassessed through the concept of generageny, providing a useful overarching framework for exploring ongoing connections and disconnections between children, childhood and generation – the three central concepts on which this book is based. We conclude that the book presents a comprehensive overview of some fundamental concepts that continue to challenge sociology, highlighting the significant contribution that sociology has made to the increasingly diverse field of childhood studies.

Akvilina ČAMBER TAMBOLAŠ

Zdenka KOS (ur.):

100 godina Gimnazije u Virovitici

Gimnazija Petra Preradovića Virovitica. Virovitica, 2019, 223 str.

Godine 2018. obilježen je značajan događaj za povijest virovitičkoga školstva. Riječ je o stotoj obljetnici prve virovitičke, tada realne gimnazije, a danas Gimnazije Petra Preradovića. Upriličen je veliki broj događaja poput Tjedna nadarenih učenika, osnivanja Centra izvrsnosti, provođenja projekta *Budi STEMpatičan* te predstavljanje monografije *100 godina Gimnazije u Virovitici* u ožujku 2019., čime je na praktičan i simboličan način zaokruženo obilježavanje stoljetnice najstarije i najvažnije ustanove gimnazijskoga obrazovanja u Virovitici. Uredništvo knjige čime Zdenka Kos, profesorica hrvatskoga jezika, književnosti i pedagogije, Josip Strija, profesor hrvatskoga jezika i književnosti i diplomirani bibliotekar, Jasminka Viljevac, ravnateljica Gimnazije (2014. – 2019.) i profesorica matematike i fizike te Ivana Bezak, profesorica hrvatskoga jezika i književnosti i pedagogije. Iako bismo na prvi pogled mogli reći da je riječ tek o svojevrsnoj spomen-knjizi jedne manje gradske gimnazije, pomnijim čitanjem i analizom dolazimo do zaključka da je riječ o povijesno-pedagoškoj monografiji, koja počiva na do sada neistraženim arhivskim izvorima i dokumentaciji. Valja napomenuti da je *100 godina Gimnazije u Virovitici* prošireno i dopunjeno izdanje knjige *90 godina Gimnazije u Virovitici*, koja je izdana 2009. godine, a sadržava značajno manje podataka i obujma stranica u odnosu na knjigu o kojoj sada govorimo. –

Knjiga je podijeljena na ukupno sedamnaest poglavlja i dva potpoglavlja. U *Predgovoru* (1–3) uredništvo je, osim kratkoga povijesnoga pregleda odgojno-obrazovnih djelatnosti gimnazije i gimnazijske zgrade od 1918. do 2019., istaknulo ključne promjene u povijesti škole, koje su dio ove knjige: „Prateći promjene (...) pratimo ustvari promjene u društvu – političke, socijalne, gospodarske, znanstvene, pedagoško-didaktičke (...)“, čime su uočili važnost povijesnoga konteksta za djelatnost gimnazije. Drugo poglavlje naziva *Školska godina 1918./19 – početak gimnazijskoga školovanja u Virovitici* (5–7) donosi ključne dokumente, kojima je 13. rujna 1918. utemeljena „realna gimnazija tipa zagrebačkoga“ naredbom Zemaljske Vlade i Odjela za bogoštovlje i nastavu. Ovdje možemo uočiti da unatoč kraju Prvoga svjetskoga rata i velikim unutrašnjopolitičkim promjenama u Hrvatskoj u zadnjoj četvrtini 1918. godine, briga za odgoj i obrazovanje nije jenjavala. Osim arhivskih dokumenata, autori se osvrću i na građu iz periodičkih publikacija poput pravaškoga lista *Hrvat*, čime su upotpunili relevantne dostupne

informacije za uspješno (re)konstruiranje gimnazijskih početaka. *Razdoblje od 1918. do 1941.* (7–25) treće je poglavlje knjige u kojemu saznajemo važne podatke za povijest pedagoških, didaktičkih i metodičkih postupaka u gimnaziji tijekom međuratnoga razdoblja. Osim detaljnoga popisa prvih učenika gimnazije, autori donose izvorne podatke o tzv. naučnoj osnovi, odnosno nastavnom planu i programu, korištenim udžbenicima, zdravlju učenika, uvjetima stanovanja, ponašanju učenika te statističke podatke o broju učenika, njihovim izostancima, podijeli prema vjeroispovijesti, ocjenama te urednosti plaćanja školarine. Ovo poglavlje ne predstavlja samo značajne podatke za povijest školstva nego i ključne informacije o virovitičkim društvenim strukturama te socijalnoj mikropovijesti Virovitice i njezine okolice. Posebno su zanimljivi opisi postupaka nabavljanja školske opreme i nastavnih sredstava te djelatnosti velikoga broja učeničkih udruga (Društvo za podupiranje siromašnih učenika, Pomladak društva Crvenoga križa, Pomladak Jadranske straže, Podružnica Ferijalnog saveza...). Četvrto poglavlje *Razdoblje od 1941. do 1945 – NDH* (26–28), iako obujmom vrlo kratko, izuzetno je značajno jer je napisano na temelju potpuno sačuvanoga izvješća od 1941. do 1944. godine, što je zaista rijetkost u hrvatskoj historiografiji jer nije uobičajeno da je tijekom ratnih godina u potpunosti sačuvana građa neke institucije. Iz njega saznajemo sve o kontinuitetu odgojno-obrazovnih djelatnosti unatoč ratu, ali i o problemima oko izvođenja nastave i odnosa između profesora i učenika. *Razdoblje od 1945 do 1978.* (29–52) naziv je petoga poglavlja. Iz njega saznajemo očite promjene u kadrovskoj, organizacijskoj i odgojno-obrazovnoj djelatnosti gimnazije (primjerice, radne akcije učenika gimnazije) zbog kraja rata i promjene državne vlasti. Ovo poglavlje obiluje fotografijama učenika s identifikacijskim popisima. Osim toga, tu je poseban odjeljak o tzv. „vlakašima“, odnosno učenicima koji su u gimnaziju dolazili vlakom i s istočne strane od Slatine pa sve do zapadne strane od Pitomače, što čini gravitacijski radijus od 20-ak kilometara. Gradivo ovoga poglavlja posebno je obogaćeno dvama memoarima *Susreti i sjećanja, spomen-knjiga virovitičkih gimnazijalaca 1950. – 1954. – 1958.* (ur. Ivan Zelenbrz, 2013.) te *Naših prvih 50 godina – spomen-knjiga generacije gimnazijalaca 1964. – 1968.* (ur. Milan Perkovac, 2018.). *Razdoblje od 1978. do 1990.* (53) najkraće je poglavlje, tek na jednoj stranici. Vrijeme je to kada gimnazija formalno prestaje postojati jer je integrirana zajedno s tadašnjim virovitičkim srednjim školama u Centar za odgoj i usmjereno obrazovanje u duhu socijalističke reforme školstva iz 70-ih godina 20. stoljeća. Zanimljivo je to što za to razdoblje očito nema mnogo dokumenata i arhivske građe, sudeći prema obujmu poglavlja u odnosu na ostala. Sljedeće poglavlje *Razdoblje od 1990 do danas (2018./19.)* (54–78) uvelike obrađuje problematiku obnove zgrade gimnazije koja je u velikoj mjeri bila financirana donacijama građana. Osim toga, opisana je unutrašnja djelatnost

škole u suvremenim uvjetima, preventivne i izvannastavne aktivnosti, izvanučionička nastava, projekti te kulturna i javna djelatnost škole. Ukratko je prikazana povijest gimnazijske knjižnice te bogata izdavačka djelatnost škole, primjerice učenički listovi te godišnjaci. Posebno je zanimljivo potpoglavlje o sportskim aktivnostima, koje osim fotografskoga materijala bilježi i značajne sportske uspjehe učenika gimnazije, a gdje posebno mjesto zauzima ženski rukomet. *I oni su bili učenici naše Gimnazije* (99–103) poglavlje je koje donosi kratke profesionalne biografije bivših učenika gimnazije, a danas uglednih građana, poput akademika Viktora Žmegača, pisaca Zvonimira Majdaka i Branislava Glumca, psihologa Vladimira Kolesarića, pjesnika Drage Britvića, novinara Franje Fuisa, skladatelja Milka Kelemena, pedagoga Nevena Hrvatića i Vesne Bedeković, politologa Igora Kanižaja i drugih. *Slikovni zapis – maturanti* (107–164) donosi fotografije (i popis imena učenika do 1978.) završnih razreda gimnazije od 1957. do 2018. U *Imenaru nastavnika Gimnazije* (165–171) navedena su imena ravnatelja, nastavnika te administrativnoga i pomoćnoga osoblja podijeljena prema vremenskim intervalima: 1918. – 1940., 1941. – 1945., 1945. – 1978., 1991. – 2008., 2008./2009. te 2009./2019., kao i fotografije profesora gimnazije od 2003. do 2018. godine. *Učenici Gimnazije* (172–220) poglavlje je koje donosi sistematizirane popise učenika od školske godine 1919./1920. do 2018./2019. Iz posljednjega poglavlja *Izvori – fotografije* (223) saznajemo da su za izvore korišteni ne samo podaci arhiva gimnazije nego i dokumenti iz Državnoga arhiva u Zagrebu, Gradskoga muzeja Virovitica kao i ostale znanstveno-stručne zavičajne publicistike, čime je u velikoj mjeri obuhvaćena cjelokupna povijest gimnazijskoga školovanja u Virovitici u posljednjih stotinu godina. Zaključno treba istaknuti da će knjiga poslužiti svim povjesničarima školstva i pedagogije kao prvorazredni izvor jer predstavlja vrijednu arhivsku i dokumentarističku građu o stoljetnom gimnazijskom obrazovanju u Virovitici, koja do sada nije bila dostupna široj javnosti u tolikoj mjeri. Jezik i stil pisanja knjige je čitak, pitak i jezgrovit zbog čega knjigu mogu čitati gotovo svi školski uzrasti i sve akademske generacije. Ostaje vjerovati kako će knjiga pobuditi interes za daljnje istraživanje povijesti školstva diljem Hrvatske jer predstavlja originalan uzorak kako bi trebala izgledati svaka monografija posvećena nekoj važnoj obljetnici odgojno-obrazovnoga rada.

Vlatko SMILJANIĆ